

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΜΑΡΤΥΡΕΣ, ΜΕΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΜΕΙΖΟΝΕΣ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ

Για να προσπαθήσει να καταλάβει κανείς την εμπειρία κάποιου άλλου είναι απαραίτητο να αποσυναρμολογήσει τον κόσμο σαν να τον έβλεπε από τη δικιά του μεριά μέσα στον κόσμο κάποιου και να τον ξανασυναρμολογήσει σαν να τον έβλεπε από τη θέση του άλλου. Για παράδειγμα, για να καταλάβει μια δεδομένη επιλογή που κάνει ένας άλλος, πρέπει κανείς να αντικρίσει στη φαντασία του την έλλειψη επιλογών την οποία ίσως αντιμετωπίσει και να τον αρνηθεί ... Ο κόσμος πρέπει να αποσυναρμολογηθεί και να ξανασυναρμολογηθεί με σκοπό να καταλάβει κανείς, όμως αδέξια, την εμπειρία ενός άλλου ... Η υποκειμενικότητα του άλλου δεν αποτελεί απλά μια διαφορετική εσωτερική στάση στα ίδια εξωτερικά γεγονότα. Ο αστερισμός των γεγονότων, του οποίου αυτός είναι το κέντρο είναι διαφορετικός.¹

Το προηγούμενο κεφάλαιο εξέτασε μια σειρά από ‘επιστημο-κεντρικές’ και αναλογικές εκδοχές περιβαλλοντικής άσκησης πολιτικής σημειώνοντας ότι ακόμα κι εντός των πιο ‘δημοκρατικών’ τρόπων πολιτικής οι πολίτες ακόμα θεωρούνται ότι στερούνται νόμιμης εμπειρογνωμοσύνης. Αντί γι’ αυτό, το ευρύτερο κοινό θεωρείτο να είναι μια παθητική παρά μια ενεργητική δύναμη – σαν μάρτυρες σε μια σειρά διαφωνιών παρά σαν πραγματικοί συμμετέχοντες. Έτσι, το ερώτημα του πώς ορίζεται η ‘νόμιμη’ γνώση έχει σημαντικές συνέπειες για τη δημοκρατική ανάμειξη ομάδων πολιτών σε αυτήν την κρίσιμη περιοχή της άσκησης πολιτικής.

Μια άμεση αντίρρηση σε αυτήν την κατεύθυνση του επιχειρήματος μπορεί να ήταν να υποδείξει κανείς τον αριθμό των βημάτων που έχουν αναληφθεί πρόσφατα για να ‘διαδοθούν’ επιστημονικές πληροφορίες στο γενικό κοινό. Ιδίως μέσω των Μ.Μ.Ε., αλλά επίσης μέσω περισσότερο τοπικών πρωτοβουλιών (του τύπου που σύντομα θα συζητηθεί σε αυτό το κεφάλαιο), γίνονται προσπάθειες να βελτιωθεί η δημόσια κατανόηση τεχνικών θεμάτων. Μια έντονη σύσταση σε αυτή την προσπάθεια έγινε στην έκθεση της Βασιλικής Εταιρίας του 1985:

Το πιο άμεσο και επείγον μήνυμά μας είναι για τους επιστήμονες μάθετε να επικοινωνείτε με το κοινό, να είστε πρόθυμοι να το κάνετε, πραγματικά θεωρείστε το ως καθήκον σας να το κάνετε... Είναι σαφώς μέρος της επαγγελματικής ευθύνης του κάθε επιστήμονα να προάγει τη δημόσια κατανόηση της επιστήμης.²

Μερικές αποδείξεις επιτυχίας αυτής της ‘επαγγελματικής ευθύνης’ μπορούν να παρατηρηθούν στη δημοτικότητα συγκεκριμένων ερμηνειών της επιστήμης και της τεχνολογίας στα Μ.Μ.Ε. (π.χ. τηλεοπτικά προγράμματα πάνω στην ‘εκλαϊκευμένη επιστήμη’) κι επίσης στις πωλήσεις περιοδικών και βιβλίων πάνω σε επιστημονικά θέματα. Σε μια ανασκόπηση της ‘εκλαϊκευμένης επιστήμης’,³ ο Durant παρατηρεί ότι το βρετανικό τηλεοπτικό πρόγραμμα ‘Ο κόσμος του αύριο’ έχει σημειώσει υψηλή ακροαματικότητα για περίπου δυο δεκαετίες, ότι το περιοδικό *New Scientist* έχει εβδομαδιαίες πωλήσεις πάνω από 100.000 και ότι το βιβλίο *A Brief History of Time* του Stephen Hawking’s ήταν στα δέκα πρώτα βιβλία με καλύτερες πωλήσεις στη δεκαετία του 1980 στην Αγγλία. Ο Durant συνεχίζει για να προσδιορίσει την ταυτότητα τεσσάρων διαφορετικών τύπων της εκλαϊκευμένης επιστήμης: την ‘φιλοσοφική επιστήμη’ (τα ‘μεγάλα ερωτήματα’ για την προέλευση της ζωής και του σύμπαντος)· την ‘πρακτική επιστήμη’ (η επιστήμη που θα αλλάξει τις ζωές μας)· την ‘πολιτική επιστήμη’ (η επιστήμη που ασχολείται με επιτακτικά κοινωνικά και περιβαλλοντικά ζητήματα)· την ‘παρα-επιστήμη’ (ανορθόδοξη ή ‘αποκλίνουσα’ επιστημονική σκέψη).

Το φαινόμενο της εκλαϊκευμένης επιστήμης σαφώς δεν μπορεί να αγνοηθεί. Ωστόσο, σε αυτό το κεφάλαιο θα αρχίσουμε να εξετάζουμε καθημερινά τεχνικά θέματα, όχι από την άποψη των ενθουσιωδών σχολιαστών της επιστήμης, αλλά από εκείνη των πολιτών σαν μέρος της καθημερινής ζωής. Εξίσου, το ενδιαφέρον μας θα είναι μικρότερο για αυτό που ο Durant αναγνωρίζει ως ‘ασυνήθιστη επιστήμη’, όπως τα παραπάνω και μεγαλύτερο για το εγκόσμιο πρόσωπο της τεχνολογικής ανάπτυξης και της τεχνικής επικοινωνίας. Με αυτόν τον τρόπο, είναι δυνατόν να παρουσιάσουμε μια εναλλακτική ερμηνεία της συνάφειας και της χρησιμότητας της επιστήμης στο ευρύτερο κοινό.

Έτσι, αυτό το κεφάλαιο θα ασχοληθεί με δυο μελέτες ομάδων πολιτών και της σχέσης τους με την τεχνική κατανόηση. Στην πρώτη, θα μελετήσουμε κυρίαρχες προσεγγίσεις της δημόσιας διάδοσης της πληροφορίας – προσεγγίσεις που στηρίζονται στη ‘διαφωτιστική’ άποψη. Από μια ανάλυση των εγγενών περιορισμών μιας τέτοιας προσέγγισης από την άποψη βοήθειας πολιτών σε τεχνικά προβλήματα, θα συνεχίσουμε εξετάζοντας μια εναλλακτική ερμηνεία. Αυτή η εναλλακτική ερμηνεία μετατοπίζεται μακριά από το μοντέλο της ‘δημόσιας διάδοσης’ και προς την κατανόηση του χώρου των επιστημονικών και τεχνικών θεμάτων στην καθημερινή ζωή. Δεν θα γίνει καμιά προσπάθεια στο στάδιο αυτό να ‘τακτοποιήσουμε’ απόψεις και αποτιμήσεις πολιτών – αντί γι’ αυτό, θα προβληθούν η αφθονία και η πολυπλοκότητά τους.

Ειδικότερα, αυτό το κεφάλαιο θα αρχίσει με την εξέταση μιας άσκησης πάνω στη δημόσια διάδοση της πληροφορίας. Σε αυτή την περίπτωση, η άσκηση ήταν μια δραστηριότητα σχετικά μικρής κλίμακας και τοπική, που σκόπευε στην ενημέρωση ενός συγκεκριμένου πληθυσμού για τους κινδύνους από κοντινή πετροχημική παραγωγή – και για τα σωστά μέτρα που πρέπει να πάρουν οι πολίτες σε περίπτωση ατυχήματος ή έκτακτης ανάγκης. Αυτή η δραστηριότητα είχε ζητηθεί να γίνει σε έναν περιορισμένο αριθμό Ευρωπαϊκών πετροχημικών τοποθεσιών ως συνέπεια των ‘μετα-Seveso’ κανονισμών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (αναφέρθηκαν ήδη στα κεφάλαια 1 και 3). Μέσα από αυτό το παράδειγμα, θα μελετηθούν οι επίσημες διαδικασίες της αφομοίωσης και διανομής πληροφορίας – ιδίως υπό το φως των μοντέλων της ‘δημόσιας άγνοιας’ του γενικού κοινού. Ειδικά, θα παρατηρηθούν τα όρια της

‘ενθουσιώδους διάδοσης’. Μετά θα συνεχίσουμε να μελετήσουμε μια εναλλακτική άποψη των σχέσεων πολίτη-επιστήμης.

Ο CIMAH και η παροχή πληροφόρησης για μείζονες κινδύνους: η περιπτωσιακή μελέτη Carrington

Όπως παρατηρήθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, η ανάπτυξη από την Βρετανική ΑΣΜΗ (Συμβουλευτική Επιτροπή για τους μείζονες Κινδύνους) ενός ρυθμιστικού συστήματος για τον έλεγχο των ατυχημάτων υψηλών κινδύνων ξεπεράστηκε (αλλά εν μέρει επίσης αφομοιώθηκε) από τις νομοθετικές εξελίξεις σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Κοινότητας μετά το ατύχημα στο Seveso το 1976. Όπως συζητήθηκε στο Κεφάλαιο 1 συνοπτικά στην τρίτη από τις ‘σύγχρονες ιστορίες’, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα το 1982 υιοθέτησε μια οδηγία για τον έλεγχο των εγκαταστάσεων υψηλού κινδύνου.

Ένα άρθρο αυτής της οδηγίας – η οποία ακολούθως μεταφράστηκε σε Βρετανικός Έλεγχος των Βιομηχανικών Ατυχημάτων Υψηλού Κινδύνου (CIMAH) το 1984 – καθόρισε μια απαίτηση ‘δημόσιας ενημέρωσης’. Έτσι, για πρώτη φορά, η ενημέρωση για τοπικούς κινδύνους θα διανεμόταν σε ένα (μάλλον περιορισμένο) μέρος ‘κοινού’. Όπως στο Κεφάλαιο 1, πρότεινε παρά τη βιομηχανική ανησυχία ότι αυτή η άσκηση θα δημιουργούσε ίσως πανικό, η ανταπόκριση του κοινού φάνηκε να είναι πολύ χαμηλών τόνων. Τα διαθέσιμα στοιχεία (μολονότι είναι ανεπαρκή) υποδηλώνουν επίσης μόνον μια μέτρια ανάληψη της σχετικής ενημέρωσης.

Αυτό το κεφάλαιο σκοπεύει να ακολουθήσει αυτό το μάλλον μη υποσχόμενο παράδειγμα θεωρώντας τα ζητήματα της δημόσιας διάδοσης τα οποία αναδύονται. Έχοντας θεωρήσει τις δυνατότητες για βελτίωση των ασκήσεων πληροφόρησης οι οποίες εμπίπτουν στο κυρίαρχο επιστημο-κεντρικό παράδειγμα, τότε θα ρίξουμε μια προσεκτικότερη ματιά στην άποψη των τοπικών πολιτών για αυτά τα θέματα. Πράττοντας αυτό, θα κινηθούμε επίσης πέραν των εξηγήσεων της δημόσιας ανταπόκρισης μέσω της δημόσιας άγνοιας (ή της δημόσιας απάθειας) και θα θεωρήσουμε μια εναλλακτική ανάλυση της κατάστασης – μια ανάλυση η οποία προτείνει ένα μάλλον διαφορετικό παράδειγμα των σχέσεων πολίτη-επιστήμης.

Η περιπτωσιακή μελέτη που επιλέχθηκε για το πρώτο μέρος αυτής της ανάλυσης είναι το πετροχημικό συγκρότημα Carrington στο Ευρύτερο Manchester, στην Βορειοδυτική Αγγλία.⁴ Αυτή η τοποθεσία στεγάζει μια σημαντική ποσότητα επικίνδυνων υλικών – συμπεριλαμβανομένων φυσικού αερίου, εύφλεκτων αερίων και υγρών, και τοξικών ουσιών όπως το χλώριο. Υπό την Βρετανική εκδοχή της Οδηγίας της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας για το Seveso, το συγκρότημα Carrington ορίστηκε ως τοποθεσία ‘ανώτατης βαθμίδας’. Τρεις εγκαταστάσεις καλύφθηκαν από τις νέες ρυθμίσεις – η Shell Chemicals UK Limited, η North West Gas και η British Gas. Κάθε μια έπρεπε να ικανοποιήσει έναν αριθμό απαιτήσεων – συμπεριλαμβανομένης της παραγωγής υποθέσεων ασφαλείας και της προετοιμασίας ενός σχεδίου έκτακτης ανάγκης εκτός τοποθεσίας. Το κύριο ενδιαφέρον σ’ αυτό το κεφάλαιο, όμως, επικεντρώνεται πάνω στο Άρθρο 8 της αρχικής Ευρωπαϊκής οδηγίας:

Τα κράτη μέλη θα διασφαλίσουν ότι τα άτομα που υπόκεινται σε επιδράσεις από ατύχημα υψηλού κινδύνου προερχόμενο από μια δηλωμένη βιομηχανική

δραστηριότητα ... ενημερώνονται με κατάλληλο τρόπο πάνω στα μέτρα ασφαλείας και στην υιοθέτηση σωστής συμπεριφοράς σε περίπτωση κάποιου ατυχήματος.⁵

Οι Βρετανικές ρυθμίσεις του CIMAH κατέστησαν αυτό το άρθρο, κατά κάποιο τρόπο, πιο εξειδικευμένο. Η ρύθμιση 12 του CIMAH απαιτούσε ότι τα άτομα που ζούσαν μέσα στην περιοχή των τοποθεσιών ανώτατης βαθμίδας (όπως ορίστηκαν από τα επίπεδα καταγραφής του τύπου που συζητήθηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο) πρέπει να ενημερώνονται από την βιομηχανία ή τις τοπικές αρχές στα εξής:

- ότι η βιομηχανική δραστηριότητα είναι μια δραστηριότητα η οποία έχει γνωστοποιηθεί στον διευθυντή Υγείας και Ασφάλειας;
- στη φύση του ατυχήματος υψηλού κινδύνου·
- στα μέτρα ασφαλείας και στην υιοθέτηση του σωστού τρόπου συμπεριφοράς σε περίπτωση μείζονος ατυχήματος.

Αυτό ήταν, επομένως, μια πολύ εξειδικευμένη άσκηση στην δημόσια παροχή πληροφόρησης. Παρ' όλα αυτά, εξυπηρετεί ως ένα εξαιρετο παράδειγμα σε λειτουργία του μοντέλου διάδοσης 'από πάνω προς τα κάτω'.

Το πρώτο ερώτημα το οποίο οποιαδήποτε άσκηση διάδοσης χρειάζεται να εξετάσει είναι *ποιο κοινό έχει ανάγκη 'πληροφόρησης'* – σ' αυτή την περίπτωση, πόσο μεγάλη έκταση γύρω από την περιοχή της τοποθεσίας Carrington θα πρέπει να καθοριστεί ως 'Ζώνη Δημόσιας πληροφόρησης' (PIZ); Σε τεχνικούς όρους, αυτή η εξειδίκευση είναι κατά πολύ προβληματική· υπάρχουν σημαντικές αβεβαιότητες που περιβάλλουν την συμπεριφορά, για παράδειγμα, ορισμένων αερίων σε εκπομπές μεγάλης κλίμακας. Στο συμβάν αυτό, και συμβαδίζοντας με τις πρακτικές αλλού στην Βρετανία, η PIZ καθιερώθηκε στην βάση της προϋπάρχουσας Απόστασης των Συμβολαίων του HSE – μια ζώνη γύρω από ορισμένες επικίνδυνες εγκαταστάσεις που σχηματίστηκε για σκοπούς σχεδιασμού. Δεν δόθηκε καμία επίσημη εξήγηση γι' αυτή την διοικητική επιλογή στα τοπικά νοικοκυριά.

Η *μορφή* της διάδοσης της πληροφόρησης είναι σαφώς σημαντική για την επιτυχία οποιασδήποτε άσκησης. Σ' αυτή την περίπτωση – και πάλι από κοινού με τις Βρετανικές πρακτικές αλλού – μοιράστηκε ένα φυλλάδιο σε κάθε σπίτι στη PIZ. Τα περιεχόμενα αυτού είχαν συμφωνηθεί μεταξύ των τριών εμπλεκόμενων εταιριών και των τοπικών αρχών – αν και αυτό το ίδιο το φυλλάδιο στάλθηκε υπό την αιγίδα της Μητροπολιτικής Επαρχίας του Trafford.

Το πληροφοριακό περιεχόμενο του φυλλαδίου ήταν σύμφωνο με την απαίτηση του CIMAH – δείτε *Παράρτημα 1*. Όπως μπορεί να φανεί, το φυλλάδιο καταγράφει τις τρεις εταιρείες, παραπέμπει στις ρυθμίσεις του CIMAH, ενημερώνει τους κατοίκους ότι διαβιούν σε μια περιοχή η οποία 'μπορεί πιθανόν να επηρεαστεί εάν κάποιο μείζον ατύχημα συνέβαινε', και τους δίνει μια διαδικασία εκτάκτου ανάγκης 'στο απίθανο συμβάν' ενός τέτοιου ατυχήματος. Αυτή η 'διαδικασία εκτάκτου ανάγκης' περιγράφεται ως ακολούθως: 'Σε μείζον ατύχημα θα σας συμβουλευσει η αστυνομία για το τι θα πρέπει να κάνετε. Κατ' αρχάς θα πρέπει να μπειτε μέσα στο σπίτι, να κλείσετε όλες τις πόρτες και τα παράθυρα και να περιμένετε περαιτέρω οδηγίες'.

Αυτή η πληροφόρηση, φυσικά, είναι μόνον μια πολύ γενική ένδειξη της καλύτερης δράσης σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης. Εξ ορισμού, και δεδομένης της τεράστιας κλίμακας των πιθανών σεναρίων ατυχημάτων (φλεγόμενα σπίτια, τοξικές εκπομπές, καταστροφή των περιουσιών) και επίσης 'προσωπικών' σεναρίων (έξω από τα μαγαζιά, παίζοντας στα χωράφια, οδηγώντας αυτοκίνητο, παρακολουθώντας στο σχολείο), μπορεί να εξυπηρετήσει μόνον ως ένας γενικός οδηγός ανταπόκρισης σε ατυχήματα. Εκείνοι που διένειμαν τις συμβουλές επέλεξαν να μην 'δημιουργήσουν σύγχυση με τις εξηγήσεις' αλλά να παραμείνουν προσκολλημένοι σε μια απλή οδηγία.

Κατά αυτόν τον τρόπο η άσκηση διάδοσης υπονοείται ότι προσπαθεί να *εξαλείψει τις κοινωνικές και τεχνικές αβεβαιότητες*. Η παραδοχή είναι 'κράτησέ το απλό και το κοινό θα καταλάβει το μήνυμα ευκολότερα'. Το τεχνικό πλαίσιο αυτού του μηνύματος είναι αδιαχώριστο από τις παραδοχές του γύρω από το κοινό που προσπαθεί να 'ενημερώσει'. Η κατασκευή του 'ακροατηρίου' παίζει έναν ουσιαστικό ρόλο στο σχηματισμό της μορφής και του περιεχομένου της τεχνικής πληροφόρησης. Ταυτόχρονα, και τουλάχιστον σε αυτή την περίπτωση, η κατασκευή δεν είναι ανοιχτή προς συζήτηση με αυτό το ακροατήριο ούτε δικαιολογείται.

Επιπλέον, το φυλλάδιο παρέχει κάποια σύντομη πληροφόρηση γύρω από τις δραστηριότητες στην τοποθεσία και προσφέρει μια διεύθυνση επικοινωνίας (αλλά όχι κάποιον αριθμό τηλεφώνου). Το έμβλημα της Μητροπολιτικής επαρχίας του Trafford επιδεικνύεται περίβλεπτα – αλλά σημειώνεται ότι το φυλλάδιο εκδίδεται 'εκ μέρους και κάτω από τις συμβουλές' τριών εταιρειών. Κάπου αλλού, αναφέρεται ότι 'λεπτομερή σχέδια εκτάκτου ανάγκης' ετοιμάστηκαν 'σε κάθε τοποθεσία', μέσω των τοπικών αρχών και μέσω των υπηρεσιών της πυροσβεστικής, της αστυνομίας και των πρώτων βοηθειών. Ζητείται από τον κάτοικο να κρατήσει αυτές τις σημειώσεις 'για σκοπούς μελλοντικής αναφοράς'.

Επομένως, με μεγάλη σαφήνεια, η διανομή αυτού του φυλλαδίου στο συγκρότημα Carrington αντιπροσωπεύει μια κατά κάποιο τρόπο χαμηλών τόνων άσκηση για την δημόσια διάδοση πληροφοριών. Όμως, μπορούν ήδη να διακριθούν ένας αριθμός σημαντικών χαρακτηριστικών:

- η διαπραγμάτευση των επιστημονικών αβεβαιοτήτων μέσα σε αυτού του είδους την άσκηση τράβηξε ήδη τη συγκεκριμένη προσοχή μας (στο κεφάλαιο 2). Οι αβεβαιότητες περιβάλλουν σχεδόν κάθε βήμα στην άσκηση της αποτίμησης των πιθανοτήτων του κινδύνου και της πρόβλεψης των πραγματικών σεναρίων κινδύνου (από ερωτήματα του πόσοι πολλοί άνθρωποι μπορεί να επηρεαστούν ως τη συμπεριφορά τοξικών και εύφλεκτων ουσιών σε πραγματικά ατυχήματα). Δεν παρουσιάζεται καμία υπόδειξη αυτής της αβεβαιότητας στο φυλλάδιο. Αντίθετα απεικονίζεται σαν κόσμος ισχυρής γνώσης (και ισχυρού κύρους).
- δεν δίνεται καμία πραγματική πληροφόρηση γύρω από τη λογική της διαδικασίας εκτάκτου ανάγκης (ούτε για την επιλογή της ΡΙΖ ούτε για την συνεργασία μεταξύ βιομηχανίας και τοπικών αρχών) – υποτίθεται ότι αυτοί που παρέχουν το μήνυμα μεταφέρουν αρκετή τοπική αξιοπιστία ώστε το μήνυμά τους να γίνει πιστευτό απλά χωρίς κανένα ερώτημα.
- ο συνολικός τόνος του φυλλαδίου φαίνεται να σχεδιάζεται ώστε να εξασφαλίσει τον καθησυχασμό και να νομιμοποιήσει επίσης τις αρχές των βιομηχανικών λειτουργιών.

- παρά την κατά πολύ τοπική και ειδική φύση αυτής της άσκησης, δεν υπάρχει καμία διακριτή προσπάθεια για την ενθάρρυνση μιας συζήτησης με κατοίκους ούτε βέβαια για την αποτίμηση της υπάρχουσας γνώσης της τοποθεσίας ή των λειτουργιών της. Αντίθετα, η συζήτηση περιορίστηκε σε έναν περιορισμένο αριθμό ‘επίσημων’ φορέων. Το υπονοούμενο μοντέλο του τοπικού κοινού ήταν εκείνο της άγνοιας. Αποτελούν τους δέκτες της επιλεκτικά διαχειριζόμενης πληροφόρησης.

Συνολικά, αυτή η άσκηση προσφέρει μια σαφή περίπτωση ενός μοντέλου σε λειτουργία ‘από πάνω προς τα κάτω’. Οι επιστημονικές πολυπλοκότητες και αβεβαιότητες φιλτράρονται με μια ‘σαφή και απλή’ μορφή έτσι ώστε να αποφευχθεί η τοπική σύγχυση ή ο μη αναγκαίος πανικός. Τα ‘γεγονότα’ λοιπόν παρουσιάζονται κατά έναν επιτακτικό τρόπο – υποστηριζόμενα από την κοινωνική νομιμότητα των βιομηχανικών λειτουργιών μαζί με τις τοπικές αρχές και τις υπηρεσίες εκτάκτου ανάγκης. Δεν δίνεται καμία ενθάρρυνση για δημόσια συζήτηση ή απλή συζήτηση. Ούτε υπάρχει καμία πρόταση ως προς το ότι οι τοπικές απόψεις, γνώμες ή αποτιμήσεις θα είναι χρήσιμες. Το μοντέλο είναι ένα μοντέλο *πληροφόρησης* παρά *ενδυνάμωσης* του κοινού. Σε μια τέτοια άσκηση, οι κάτοικοι είναι στην πραγματικότητα μάρτυρες παρά συμμετοχοί.⁶

Αυτή η άποψη ενισχύεται από την αρχική εξέταση του φυλλαδίου των ρυθμιστικών ζητημάτων (‘Ο Έλεγχος των ρυθμίσεων για τούς κινδύνους των βιομηχανικών μεγάλων ατυχημάτων του 1984 μας υποχρεώνει να σας ενημερώσουμε ότι ...’). Ουσιαστικά, αυτό γίνεται για να εδραιωθεί η συμμόρφωση με τις νομικές υποχρεώσεις – και, με υπονοούμενο τρόπο, να εδραιωθεί η πεποίθηση ότι τίποτε δεν άλλαξε στην τοποθεσία. Για τους περισσότερους πολίτες, όμως, αυτή η πληροφόρηση στην ουσία θα είναι άνευ σημασίας. Αναμένεται κατά κάποιο τρόπο να την απορροφήσουν ακόμα κι αν δεν τους κάνει καμία αίσθηση.

Ποια είναι λοιπόν η δημόσια ανταπόκριση σε αυτή την άσκηση; Πριν να μπορέσουμε να ασχοληθούμε με αυτό, πρέπει να γνωρίζουμε λίγα περισσότερα για το ‘κοινό’ στο ερώτημα.

Όπως περιγράφηκε από τον Jupp, η περιοχή Carrington εμπλέκεται από μακρόν χρόνων (πάνω από πενήντα χρόνια) στην χημική βιομηχανία. Πράγματι, πολλοί από τους γειτονικούς κατοίκους μετακινήθηκαν εκεί για να βρουν εργασία σε αυτό τον τομέα. Ίσως εξαιτίας του μεγέθους μόνο της τοποθεσίας, να εκφράστηκαν αναπόφευκτα ανησυχίες γύρω από την ασφάλεια – αν και έλαβαν χώρα ελάχιστα σοβαρά ατυχήματα. Όμως, ένα περιστατικό παραμένει στο μυαλό τουλάχιστον των γηραιότερων κατοίκων – μια έκρηξη στα μέσα της δεκαετίας του 1950 κατά την οποία δυο εργάτες της Shell σκοτώθηκαν.⁷ Πιο πρόσφατα, σημειώθηκε μια σειρά από παροχές στην τοποθεσία – αύξηση του τοπικού ενδιαφέροντος γύρω από την απασχόληση κατά τη διάρκεια μιας περιόδου όπου οι εναλλακτικές πηγές εργασίας είναι δύσκολο να βρεθούν.

Από την άποψη των δυνατοτήτων στέγασης, η περιοχή είναι λογικά ανάμικτη. Οι περιοχές Partington και Carrington υπήρχαν ως μικρές αγροτικές κοινότητες πριν την κατασκευή της τοποθεσίας – και η περιοχή ακόμα προσφέρει έναν συνδυασμό ημι-αγροτικού και υψηλά βιομηχανικού τύπου. Τα σπίτια του Συμβουλίου κτίστηκαν ακολούθως για τους εργαζόμενους της Shell στο Carrington. Τα σπίτια του

Συμβουλίου κτίστηκαν επίσης σε περιοχές κοντά στην περιοχή του Partington – μια απόφαση σχεδιασμού η οποία θα φαινόταν λιγότερο άμεση σήμερα. Τα κοντινά Flixton και Sale είναι περιοχές περισσότερο μεσοαστικές σε χαρακτήρα – με τα ιδιωτικά σπίτια να αποτελούν τον κανόνα.

Αυτή η ετερογένεια – και το μέγεθος επίσης του συγκροτήματος – καθιστά δύσκολο να προσδιορίσουμε την απλή ‘κοινότητα του Carrington’ και, συνεπώς, ένα απλό ‘ακροατήριο’ για επικοινωνία. Αυτή η ποικιλία του κοινού φαίνεται να είναι σημαντικό χαρακτηριστικό της σύγχρονης κοινωνικής μας δομής – όπως πράγματι ισχυρίζονται οι Beck και Giddens.⁸ Επιπλέον, η επικρατούσα παραδοχή μέσα στην στρατηγική επικοινωνίας είναι αυτή της ομογενούς μάζας. Μια τυποποιημένη προσέγγιση υιοθετήθηκε – κυρίως από τη στιγμή που αυτό το συγκεκριμένο φυλλάδιο ακολουθεί μια πολλή παρόμοια μορφή προς άλλα φυλλάδια που σχεδιάστηκαν και διανεμήθηκαν σε άλλες επικίνδυνες ζώνες.⁹

Για να μετρηθεί η δημόσια αντίδραση σε αυτή την άσκηση, μια έρευνα σε μορφή ερωτηματολογίου διεξήχθη κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού το 1987. Η έρευνα βασίστηκε σε ένα τυχαίο δείγμα 201 ατόμων – κατοίκων του Carrington, του Partington και ενός μέρος του Flixton. Οι κάτοικοι του Flixton που έμεναν έξω απ’ την PIZ (αλλά παρόλα αυτά κοντά στο συγκρότημα) χρησιμοποιήθηκαν σαν σημείο σύγκρισης.

Σε αυτό το πλαίσιο δεν είναι ανάγκη να συνοψιστεί όλο το ερευνητικό πρόγραμμα. Αντί για αυτό μπορούν να δοθούν 2 πίνακες από την περιγραφή του Jupp.

Στο πρώτο μέρος του ερωτηματολογίου, οι κάτοικοι και από την PIZ και από το Flixton ρωτήθηκαν: ‘Αν υπήρχε ένα ατύχημα ή μια κατάσταση έκτακτης ανάγκης στην τοποθεσία – εσείς πως θα ξέρατε ότι συμβαίνει;’. Ο πίνακας 4.1 δίνει τις απαντήσεις σε αυτό το ερώτημα.

Πίνακας 4.1: Ερώτηση 12: Αν υπήρχε ένα ατύχημα ή μια κατάσταση έκτακτης ανάγκης στην τοποθεσία – πως θα ξέρατε ότι συμβαίνει;

<i>Απάντηση</i>	<i>PIZ</i>	<i>Flixton</i>
Άκουγα/ έβλεπα την έκρηξη/ πυρκαγιά	41 (40%)	26 (43%)
Άκουγα τις σειρήνες στην τοποθεσία	28 (28%)	13 (22%)
Άκουγα/ έβλεπα τις υπηρεσίες πρώτων βοηθειών	13 (13%)	18 (30%)
Θα ενημερωνόμουν από την αστυνομία.	22 (22%)	4 (7%)
Ραδιόφωνο/ τηλεόραση/ εφημερίδες	-	8 (13%)
Ρίψη φωτοβολίδας (στη SHELL)	4 (4%)	3 (5%)
Αν είχε “προσβληθεί” το σπίτι μας	3 (3%)	2 (3%)
Δε θα το μάθαινα	9 (9%)	6 (10%)
Άλλη	3 (3%)	3 (5%)
Δεν ξέρω	5 (5%)	-
Σύνολο Ερωτηθέντων	102	60

Πηγή: βασισμένη στον Jupp. σελ. 179

Σημείωση: ερωτήσεις κωδικοποιημένες από τον Jupp.

Όπως βλέπουμε στον πίνακα, ανάμεσα σε αυτούς που έλαβαν το φυλλάδιο η πιο κοινή απάντηση ήταν (40% των ερωτηθέντων) ότι θα άκουγαν ή θα έβλεπαν την έκρηξη ή την πυρκαγιά. Αυτό φαίνεται να ταιριάζει με την έννοια ενός ατυχήματος/

καταστάσεως έκτακτης ανάγκης το οποίο παίρνει τη μορφή μιας δραματικής έκρηξης – σε συνήθη αναλογία με εκείνη μιας βόμβας. Όμως σε ακραία περίπτωση ένα περιστατικό θα μπορούσε να πάρει τη μορφή εκπομπής αερίων το οποίο δεν έχει οπτική ή ηχητική προειδοποίηση συνδεδεμένη με αυτό. Η δεύτερη πιο κοινή απάντηση από αυτόν στην PIZ ήταν ότι θα άκουγαν τις σειρήνες στην τοποθεσία – μια εξίσου προβληματική παραδοχή είναι ότι ένα τέτοιο σύστημα είχε απορριφθεί ως προειδοποιητικό σύστημα(κυρίως λόγω της μεγάλης πιθανότητας κινδύνου σύγχυσης με πλοία στο γειτονικό κανάλι).Για αυτό το λόγο, οι απαντήσεις σε αυτή την ερώτηση προτείνουν κάποια διαφορά με τις ‘επίσημες’ οδηγίες.

Σε μια δεύτερη ερώτηση, οι ντόπιοι ρωτήθηκαν για την πιθανή τους αντίδραση σε ένα ατύχημα ή κατάσταση έκτακτης ανάγκης στην τοποθεσία. Οι απαντήσεις δίνονται στον πίνακα 4.2

Πίνακας 4.2:Ερώτηση 13:Αν μαθαίνατε ότι υπήρχε ένα ατύχημα ή μια κατάσταση έκτακτης ανάγκης τι θα κάνατε;

Απάντηση	PIZ	Flixton
Θα έβγαινα έξω.	29 (28%)	9 (15%)
Θα έμενα μέσα	20 (20%)	5 (8%)
Θα έκλεινα πόρτες/ παράθυρα	17 (17%)	4 (7%)
Εξαρτάται από το ατύχημα.	10 (10%)	10 (17%)
Θα περίμενα πληροφορίες από την αστυνομία.	9 (9%)	8 (13%)
Θα τηλεφωνούσα στην αστυνομία.	6 (6%)	4 (7%)
Θα έβλεπα αν μπορούσα να βοηθήσω.	6 (6%)	4 (7%)
Θα απομακρυνόμουν.	3 (3%)	6 (10%)
Δε θα έκανα τίποτα.	6 (6%)	3 (5%)
Θα εκκένωνα την τοποθεσία αν μου το ζητούσαν.	4 (4%)	4 (7%)
Θα έμενα εκεί που βρισκόμουν.	4 (4%)	3 (5%)
Θα φρόντιζα την ασφάλεια της οικογένειας.	6 (6%)	1 (2%)
Τίποτα – δεν υπάρχει λόγος	2 (2%)	3 (5%)
Άλλη απάντηση	6 (6%)	7 (12%)
Δεν ξέρω	7 (7%)	5 (8%)
Σύνολο Ερωτηθέντων	102	60

Πηγή:βασισμένη στον Jupp, σελ.183.

Σημείωση:απαντήσεις κωδικοποιημένες από τον Jupp.

Πάνω από ένα τέταρτο των κατοίκων δήλωσε την πρόθεσή του να απομακρυνθεί από την περιοχή – αυτό έρχεται ξεκάθαρα σε αντίθεση με τις οδηγίες του φυλλαδίου (και το οποίο ενδεχομένως να προκαλέσει μεγάλο πρόβλημα στα συνεργεία πρώτων βοηθειών).Παρόλα αυτά, μπορεί να διακριθεί κάποια ‘βελτίωση’ ανάμεσα σε εκείνους του PIZ και σε εκείνους του FLIXTON σχετικά με τη ‘σωστή’ απάντηση, το να ‘μείνουν δηλ. μέσα’. Μια κρίση επίσης μπορεί να υπάρξει μεταξύ εκείνων στη PIZ που *θυμήθηκαν* ότι είχαν πάρει το φυλλάδιο και σε αυτούς που δεν το θυμήθηκαν. Από την πρώτη ομάδα το 33% δήλωσε ότι θα έμενε μέσα και το 25% ότι θα έκλεινε πόρτες και παράθυρα(σε αντίθεση με το 7% της δεύτερης ομάδας σε κάθε ερώτηση)

Συνολικά, αυτή η σύντομη περίληψη του ενός μέρους της έρευνας – Carrington δείχνει ότι – τοποθετώντας το στα πιο θετικά – το ενημερωτικό φυλλάδιο είχε μόνο μερική επιτυχία στο να βελτιώσει το επίπεδο της τοπικής επίγνωσης και ανταπόκρισης σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης. Θα έπρεπε να πούμε σε αυτό το σημείο ότι το ενδιαφέρον των κατοίκων δεν ήταν υψηλό – με το 71 τοις εκατό των

ερωτηθέντων, μέσα στη ΡΙΖ να το περιγράψουν ως ‘πολύ ασφαλές’ ή ‘ασφαλές’. Βέβαια, δεν υπάρχει καμία απόδειξη ότι αυτή η άσκηση προκάλεσε τοπικό πανικό – αντίθετα, και η παρουσίαση και η ανταπόκριση φάνηκαν αποφασιστικά χαμηλών τόνων.

Πώς μπορούμε λοιπόν, να ερμηνεύσουμε αυτή τη σειρά γεγονότων; Η άσκηση – Carrington μπορεί στην πραγματικότητα να περιγραφεί (αδρά, κατά κάποιο τρόπο) σαν ‘από πάνω προς τα κάτω’ στον χαρακτήρα της. Ποια ευρύτερα συμπεράσματα μπορούν να εξαχθούν που αφορούν τις σχέσεις μεταξύ του τοπικού κοινού και της συγκεκριμένης περιοχής των επιστημονικών συμβουλών;

Αν πρώτα από όλα, εξετάσουμε την άσκηση αυτή από την πλευρά των κύριων υποκινητών της – στη βιομηχανία και στην τοπική αρχή τότε το συμπέρασμα είτε να θεωρηθεί ως απογοήτευση(για εκείνους που σοβαρά εύχονταν να αυξηθεί η ετοιμότητα της αντίδρασης στις καταστάσεις έκτακτης ανάγκης) είτε ως ανακούφιση (για εκείνους που ανησυχούσαν για αντί – βιομηχανικές αντιδράσεις). Όμως, πρέπει να δηλωθεί ότι η παραπάνω έρευνα διεξήχθη ανεξάρτητα από αυτούς τους συμμετέχοντες – δεν υπάρχει καμία απόδειξη ότι οι προωθητές της άσκησης διεξήγαγαν τη δική τους έρευνα (είτε σε αυτές τις εγκαταστάσεις ή αλλού) στην προσπάθεια τους να μετρήσουν τη δημόσια αντίδραση. Αντιθέτως, το σύνηθες συμπέρασμα μεταξύ των βιομηχανικών φορέων και σχεδιαστών καταστάσεων έκτακτης ανάγκης είναι ότι τέτοιες ασκήσεις έχουν αντιμετωπίσει την αδιαφορία – επιβεβαιώνοντας έτσι την αντίληψη ότι το κοινό είναι απαθές απέναντι στην τεχνική καθοδήγηση.

Βεβαίως μια θετική αντίδραση σε αυτήν την εκδοχή της άσκησης θα ήταν της διάδοσης της άσκησης θα ήταν η συνηγορία μιας περισσότερο ενεργητικής εκστρατείας δημόσιας ενημέρωσης. Ειδικά μέτρα σε αυτήν την προσέγγιση ‘καλύτερης επικοινωνίας’ μπορούν να συμπεριλάβουν:

- τον καλύτερο σχεδιασμό του έντυπου υλικού δημόσιας πληροφόρησης(χρήση γραφικών, καλύτερη επεξήγηση των οδηγιών περισσότερο κατάλογοι μεγαλύτερης διάρκειας)·
- την επανάληψη της πληροφόρησης που είναι προτιμότερη από την ‘μια και έξω’ προσέγγιση·
- την χρήση άλλων μέσων (τοπικές εφημερίδες και τηλεόραση, δημόσιες συναντήσεις, σώματα σύνδεσης·
- έρευνες όπως αυτή που αναφέρθηκε για αποτίμηση του επιπέδου της δημόσιας ενημέρωσης.

Τουλάχιστον επιφανειακά, μια τέτοιου είδους προσέγγιση βασισμένη στην επικοινωνία φαίνεται να έχει νόημα – και είναι δύσκολο να αμφισβητήσουμε τα αγαθά κίνητρα εκείνων που συνηγορούν στην περισσότερο ενεργητική διάδοση της πληροφόρησης σχετικά με τις αντιδράσεις σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης. Όμως, όπως στέκεται, μια τέτοια πρόκληση εξυπηρετεί το να ενισχυθεί η αντίληψη της δημόσιας άγνοιας και απάθειας(‘μακάρι να μπορούσαμε να μεταδώσουμε το μήνυμα πιο δυναμικά, διότι τότε θα το άκουγαν’). Αυτό που τέτοια μέτρα απέτυχαν σημαντικά να κάνουν είναι να εξετάσουν την υποκείμενη κοινωνική δυναμική των περιοχών όπως των περιχώρων του συγκροτήματος Carrington.

Πώς θα μπορούσαμε τότε να κατασκευάσουμε μια εναλλακτική ερμηνεία της ‘επιστήμης και της ιδιότητας του πολίτη’; Μια αφετηρία γι’ αυτό θα μπορούσε να είναι το προηγούμενό μας συμπέρασμα που αφορούσε τη διαπραγμάτευση της κοινωνικής και της τεχνικής αβεβαιότητας σε αυτή την άσκηση – οι οδηγίες του φυλλαδίου έδιναν μια υπερ-απλουστευμένη και εξιδανικευμένη άποψη μιας δυναμικά πολύπλοκης κοινωνικής και τεχνικής πραγματικότητας (δηλαδή μια πραγματική κατάσταση έκτακτης ανάγκης που εμπλέκει πραγματικούς ανθρώπους – περιλαμβανομένων και εκείνων που τυχόν συνέβαινε να επισκέπτονταν ή να ταξίδευαν εντός της περιοχής).

Σε υπεράσπιση του φυλλαδίου, μπορεί να υποστηριχτεί ότι υπάρχει ένας σχεδόν άπειρος αριθμός πιθανών ‘σεναρίων’. Η εναλλακτική λύση σε μια εγκυκλοπαιδική περιγραφή αυτών των σεναρίων (δηλαδή κάποιο τεράστιο έγγραφο που θα χρειαζόταν ώρες να αποκωδικοποιηθεί σε μια κατάσταση έκτακτης ανάγκης) είναι να προσφέρουμε μια απλή και κατάλληλα γενική καθοδήγηση που μπορεί να απομνημονευτεί εύκολα. Αν μη τι άλλο, οι συμβουλές θα είναι χρήσιμες έως ότου πιο συγκεκριμένες οδηγίες γίνουν διαθέσιμες (όπως έχει συμφωνηθεί από τους κατάλληλους βιομηχανικούς και τεχνικούς εμπειρογνώμονες). Η οποιαδήποτε εναλλακτική προσέγγιση δε θα ήταν πρακτική για γενική και δημόσια διάδοση.

Το πρόβλημα με αυτού του τύπου τις ‘επίσημες οδηγίες’ (όπως και με τη μεγάλη παρωδία της προσέγγισης ‘προστατεύσου και επιβίωσε’ στην πυρηνική άμυνα ή με τα πρώτα προγράμματα δημόσιας πληροφόρησης που στόχευαν στον έλεγχο του HIV/AIDS) είναι ότι δεν κάνουν καμιά προσπάθεια να διευθετήσουν (ή ακόμα να επικοινωνήσουν με) την κατανόηση των πολιτών και γνώση της κατάστασης. Έτσι, οι ‘εξιδανικευμένες οδηγίες’ φαίνονται να υποθέτουν ότι όλοι οι άνθρωποι μιας περιοχής θα βρίσκονται κοντά στα σπίτια τους, σε οικογενειακές ομάδες και οι ‘εσωτερικοί χώροι’ είναι στην πραγματικότητα τα ασφαλέστερα μέρη να βρίσκονται. Όμως, οι απαντήσεις στο ερωτηματολόγιο (βλέπετε πίνακες 4.1 και 4.2) υποδηλώνουν πόσο ‘μη πραγματικές’ αυτές οι παραδοχές μπορούν να εμφανίζονται. Και πάλι, βλέπουμε τη σπουδαιότητα των απρόκλητων κοινωνικών παραδοχών για το ‘κοινό’ στο σχηματισμό τεχνικών μηνυμάτων αυτού του τύπου.

Περισσότερες άτυπες απαντήσεις και στις δυο ερωτήσεις της έρευνας αποκάλυψαν μια διαφορετική αντίληψη του τι μπορεί να εμπλέκει ένα ατύχημα (γιατί να μπούμε μέσα εάν η ‘βόμβα’ εξερράγη κοντά;) και επίσης του πώς μπορεί ο κάθε ένας να βοηθήσει. Οι απαντήσεις επίσης περιείχαν διασκεδαστικά σχόλια προς αυτόν που έπαιρνε τη συνέντευξη όπως ‘λοιπόν εσείς τι θα κάνετε;’ (ιδιαίτερα με το όταν ‘η είσοδος σε εσωτερικούς χώρους’ θα μπορούσε να περιλαμβάνει το χτύπημα σε πολλές διαφορετικές πόρτες σε αναζήτηση ‘καταφυγίου’ – έτσι ώστε ‘η απομάκρυνση απ’ την περιοχή’ θα μπορούσε πράγματι να είναι μια πιο πρακτική αντίδραση).

Χαρακτηριστικά θα γίνονταν ερωτήσεις ως το πώς θα μπορούσαν να ενημερωθούν εάν ξεσπούσε χάος σε όλες τις πλευρές (οι απόψεις σε αυτό φαίνονται κυρίως σαν θέμα προσωπικής πίστης στις υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης). Επιπλέον, παρά τις καλές προσπάθειες των σχεδιαστών του φυλλαδίου να ‘εκλογικεύσουν’ τη Ζώνη Δημόσιας Πληροφόρησης (έτσι ώστε η ΡΙΖ να επεκτεινόταν για να μη διαιρέσει το χωριό), οι κάτοικοι ήταν ακόμα εκτεθειμένοι σε μια κατάσταση όπου κάποιοι απ’ αυτούς που ήταν έξω από την ΡΙΖ κατοικούσαν πιο κοντά στην τοποθεσία από άλλους που ήταν

εντός. Αν λάβουμε υπόψη μας όλα αυτά ‘που δεν ταιριάζουν’ με την καθημερινή εμπειρία, δε θα ήταν ίσως πιο λογικό απλώς να φροντίσει ο καθένας τον εαυτό του (και την οικογένεια του) σε οποιαδήποτε κατάσταση έκτακτης ανάγκης;

Έτσι, ενώ η ‘καθαρή’ προσέγγιση από πάνω προς τα κάτω έχει το εμφανές πλεονέκτημα ‘να κρατά το μήνυμα απλό’ στη πραγματικότητα έρχεται αντιμέτωπη με σημαντικές δυσκολίες. Αυτές οι ‘δυσκολίες’ ουσιαστικά σχετίζονται με την κατανόηση των (σε αυτή την περίπτωση) ντόπιων των οποίων η πρακτική πείρα ενθαρρύνει το σκεπτικισμό προς αυτό το είδος των επίσημων οδηγιών. Αποτυγχάνοντας να συνδεθούν με τέτοια κατανόηση – αλλά μάλλον προσπαθώντας να την υπερπηδήσουν – τέτοιες ασκήσεις διακινδυνεύουν να αγνοηθούν πλήρως (ή πιθανώς να προκαλέσουν εχθρότητα σε μια πιο συγκρουσιακή περίπτωση από αυτή που συναντήθηκε στο Carrington). Το μοντέλο της ‘δημόσιας άγνοιας’ αποτυγχάνει έτσι επειδή κτίζει την ‘πρακτική’ δράση πάνω σε μια εσφαλμένη αντίληψη της σχέσης πολίτη-επιστήμης. Κατ’ αυτό τον τρόπο, η παραδοχή ότι οι ντόπιοι είναι απλώς το *tabula rasa* δεν είναι μόνο κοινωνιολογικά ανακριβής αλλά αποτελεί επίσης και εμπόδιο στην κοινωνική μάθηση όλων των πλευρών (συμπεριλαμβανομένων, πολύ σημαντικά, των μαθημάτων που η βιομηχανία μπορεί να μάθει από την τοπική κριτική εξέταση).

Σε αντίθεση με το μοντέλο διάδοσης στο οποίο βασίστηκε αυτή η άσκηση, το ξεκάθαρο βήμα μας είναι τώρα να χτίσουμε πάνω σε αυτές τις παρατηρήσεις λαμβάνοντας υπόψη ένα εναλλακτικό μοντέλο με αυτό της ‘δημόσιας άγνοιας’ (ή ‘ελλειμματικότητας’). Ιδιαίτερα, χρειάζεται να αξιολογήσουμε εάν η επιπλέον έρευνα επιβεβαιώνει την ανομοιότητα μεταξύ των ‘τοπικών’ και ‘επίσημων’ απόψεων όπως αναγνωρίστηκε σε αυτό το παράδειγμα. Αναλόγως, θα εξερευνήσουμε μια ξεχωριστή περιπτουσιακή μελέτη ανθρώπων που κατοικούν σε επικίνδυνο τοπικό περιβάλλον. Εάν αρχίσουμε με τις φωνές των πολιτών – και με τους ‘αστερισμούς’ που αναφέρθηκαν στο αρχικό απόσπασμα αυτού του κεφαλαίου – πού οδηγεί η ανάλυσή μας;

Πολίτες, επιστήμη και δυο κοινότητες

Γι’ αυτή τη φάση της συζήτησης, μεταφερόμαστε μακριά από την περιοχή Carrington και προς δυο άλλες κοινότητες που ζουν κοντά σε επικίνδυνες βιομηχανίες – την περιοχή Clayton/Beswick του Ανατολικού Manchester και Eccles μέσα στο Salford (στα δυτικά του κεντρικού Manchester).¹⁰ Αυτές οι περιοχές είναι κατεξοχήν αστικές και βιομηχανικές στο χαρακτήρα τους – σε αντίθεση με την περιοχή Carrington που περιλαμβάνει πράσινα λιβάδια γύρω από τμήματα του πετροχημικού συμπλέγματος. Απεναντίας, αυτές οι δυο κοινότητες είναι συνωστισμένες με επικίνδυνες βιομηχανίες, κατοικημένες ιδιοκτησίες και δρόμους αυξημένης κυκλοφορίας. Η τοποθεσία του Eccles χαρακτηρίζεται από παλαιότερου τύπου δημοτικές κατοικίες πλάι σε πιο καινούριες ιδιοκτησίες – μερικές χτισμένες κοντά στα χημικά έργα υποτίθεται παρά τις οδηγίες της Διεύθυνσης Υγείας και Ασφάλειας. Υπάρχει επίσης ένα σύγχρονο εμπορικό κέντρο, ένα νοσοκομείο, μια πολυσύχναστη ανοιχτή αγορά, ένα γηροκομείο και ένα κέντρο ψυχαγωγίας που βρίσκεται εκεί κοντά. Στο Clayton/Beswick, υπάρχει ένας παρόμοιος συνδυασμός παλαιών δημοτικών κατοικιών (κυρίως με βεράντες) και πιο σύγχρονων ιδιοκτησιών – όλα κοντά σε ένα πλήθος από επικίνδυνες βιομηχανίες. Η κάθε περιοχή περιλαμβάνει ένα μικρό

ποσοστό μικροαστικών ιδιοκτησιών – αλλά μπορούμε με ασφάλεια να χαρακτηρίσουμε την πλειονότητα των κατοίκων (και σίγουρα την πλειονότητα κοντά σε επικίνδυνες τοποθεσίες στις δυο περιοχές) σαν ‘εργατική τάξη’.

Τι συμβαίνει τότε με την δημόσια αντίδραση σε πληροφορίες που αφορούν κινδύνους στις περιοχές αυτές; Αρχικά, πρέπει να τονιστεί ότι αυτές δεν είναι τοποθεσίες ‘υψηλού’ κινδύνου και, επομένως, κατά την διάρκεια της μελέτης μας δεν ήταν το θέμα καμιάς καλά οργανωμένης εκστρατεία ‘διάδοσης’ (αν και η τοπική βιομηχανία στην περιοχή Clayton /Beswick είχε διανεμίει κάποιες πληροφορίες γύρω από τις δραστηριότητες της σαν τμήμα ενός εκτεταμένου προγράμματος δημοσίων σχέσεων). Όμως, αυτό που οι περιοχές αυτές επέτρεψαν ήταν μια διερεύνηση των απόψεων των πολιτών στις ποικίλες πηγές πληροφόρησης. Αρχίζοντας με μια κοινωνική έρευνα της περιοχής (που περιλάμβανε 358 συνεντεύξεις με ερωτηματολόγια οι οποίες ακολουθούνταν από ημι-δομημένη συζήτηση με τριάντα πέντε συμμετέχοντες), η πρόθεση ήταν να διαμορφωθεί μια πιο ενεργή εκδοχή ‘πολιτών και επιστήμης’.

Μια σημαντική πτυχή αυτών των περιοχών της έρευνας ήταν το γενικά υψηλό επίπεδο ανησυχίας για βιομηχανικά ατυχήματα και ρύπανση, παράλληλα φυσικά, με τόσο προβλέψιμες (και πολύ πραγματικές) ανησυχίες όπως για την ανεργία, το έγκλημα και τη βία και ‘το αυξανόμενο κόστος ζωής’. Βέβαια, η εντύπωση αυτή ενισχύθηκε από τις συζητήσεις και τις συνεντεύξεις με τους κατοίκους στους οποίους οι τοπικές εργασίες συχνά θα εμφανίζονταν περίοπτες. Τυπικά, αυτή η ανησυχία θα μπορούσε να εστιαστεί στο θόρυβο, στη μυρωδιά, στην ατμοσφαιρική ρύπανση (π.χ. από τις καπνοδόχους των εργοστασίων) και τον κίνδυνο έκρηξης: ‘υπάρχει μια μυρωδιά από δημητριακά και μια μπλε ελαφριά ομίχλη, κάθε καπνοδόχος λειτουργεί τη νύχτα’. ‘το μέρος αυτό είναι κατεξοχήν γνωστό για τις καταγγελίες για προβλήματα θώρακα’. Βέβαια, τέτοια χρόνια προβλήματα ρύπανσης εμφανίζονταν περισσότερο έντονα στις περιοχές αυτές της μελέτης απ’ ότι γύρω από το Carrington.

Η ουσία βέβαια, από την άποψη που βασίζεται στους πολίτες είναι ότι ζητήματα τέτοια όπως η ρύπανση και η απειλή σοβαρού κινδύνου αναπόφευκτα θα συνδυαστούν με το ευρύτερο υπόβαθρο των άλλων τοπικών ανησυχιών – όπως αυτές που αναφέρθηκαν παραπάνω. Θεωρώντας το σε μια πιο θετική βάση, μόνο μέσα σ’ αυτό το υπόβαθρο τα ζητήματα αυτά του κινδύνου και του περιβάλλοντος έχουν κάποιο νόημα οπωσδήποτε. Έτσι, για παράδειγμα, φαίνεται παράλογο στους πιο πολλούς ανθρώπους της περιοχής να συζητήσουν τους κινδύνους της τοπικής χημικής βιομηχανίας χωρίς να λάβουν υπόψη τις συνέπειες του κλεισίματος των τοπικών θέσεων εργασίας. Οι κίνδυνοι δεν υπάρχουν απλώς σε κάποια περιρρέουσα διανοητική κατάσταση – αλλά είναι εγγενές μέρος της καθημερινής κοινωνικής πραγματικότητας και της ίδιας της ταυτότητας των περιοχών αυτών. Αυτό γίνεται σαφές σε μια χαρακτηριστική συζήτηση μεταξύ δυο κατοίκων:

‘Θα έλεγα ότι οι περισσότεροι άνθρωποι εδώ γύρω ανησυχούν για την Ανιλίνη’.

‘Εάν η Ανιλίνη του Clayton σταματούσε θα γινόταν μια πόλη φάντασμα εδώ γύρω.’

Τέτοιες ανταλλαγές απόψεων αποκαλύπτουν επίσης την πολυπλοκότητα των ζητημάτων κινδύνου για τους περισσότερους ανθρώπους. Η ρύπανση είναι τουλάχιστον ένα σημάδι της βιομηχανικής δραστηριότητας – και δεν υπάρχει μεγάλος ενθουσιασμός για ένα μη ρυπογόνο, αλλά κοινωνικά ερημωμένο, τοπικό περιβάλλον. Κατά συνέπεια, παρά τη συμβατική έννοια του ‘NIMB-ισμού’ (Not In My Back Yard) ή της ‘αντίθεσης στον κίνδυνο’ (μια άποψη η οποία γενικά φαίνεται κατά βάθος ιδιοτελής από τη μεριά εκείνων οι οποίοι εκτοξεύουν τέτοιες κατηγορίες), σε αυτήν την κατά βάση βιομηχανική περιοχή η αστική ρύπανση εκλαμβάνεται σαν ένα ιδιαίτερο – αλλά όχι καθοριστικό – χαρακτηριστικό γνώρισμα της τοπικότητας. Η περιβαλλοντική ρύπανση είναι ένα σημαντικό χαρακτηριστικό της ζωής σ’ αυτές τις τοπικότητες, αλλά δεν είναι το μοναδικό χαρακτηριστικό.

Επίσης προκύπτει ότι η στατιστική πιθανότητα – ενός κινδύνου ή η επιστημονική αποτίμηση των συνεπειών του θα είναι μόνο ένα στοιχείο στην γένεση τοπικής ανησυχίας. Αντιθέτως, η καθημερινή εικόνα της διαβίωσης σε μια περιοχή θα βασιστεί σε μια σειρά άλλων γλωσσών και σε διάφορα άλλα είδη αποδεικτικών στοιχείων – που δημιουργούνται μέσω καθημερινής συζήτησης και επαναλαμβανόμενης (συχνά πολύ λεπτομερούς) παρατήρησης. Οι τεχνικές γλώσσες είναι απλώς ένα (όχι απαραίτητα πολύ σημαντικό) στοιχείο αυτής της σύνθετης εικόνας.

Μια άλλη πλευρά της προοπτικής που υιοθετείται εδώ είναι ότι τυποποιημένες προσπάθειες παράδοσης ‘σχετικών πληροφοριών’ είναι πιθανόν να χάσουν επαφή με εκείνες τις εκτιμήσεις της τοπικής κοινωνίας για την εν λόγω περιοχή. Όπως προτάθηκε στη προηγούμενη παράγραφο, τέτοιες προσπάθειες για τεχνική διάδοση κινδυνεύουν να φαίνονται σαν είτε τελείως άσχετες προς την τοπική κατάσταση ή σαν μια προσπάθεια από τους ενδιαφερόμενους φορείς να νομιμοποιήσουν τις υπάρχουσες πρακτικές τους. Τυπικά, τέτοιες προσπάθειες υποθέτουν ότι ‘οι περιβαλλοντικές απειλές’ μπορούν να καθαριστούν από το καθημερινό τους κοινωνικό πλαίσιο τους έτσι ώστε να παρουσιάζονται στο δημόσιο ακροατήριο σαν ένα περιποιημένο αυτόνομο πακέτο λύσεων – με τα περιεχόμενα επιλεγμένα από κοινωνικούς θεσμούς στη βάση ενός υποτιθέμενου ακροατηρίου.

Αντίθετα μ’ αυτό, αυτό που πράγματι προκύπτει από τη συζήτηση με τους ντόπιους είναι η σημασία της τοπικής βιομηχανίας σαν μια πηγή πληροφόρησης. Ένα ισχυρό αίσθημα στις περιοχές της μελέτης μας ήταν ότι, αφού η τοπική βιομηχανία πιθανόν να ήταν η πηγή πληροφόρησης για τους κινδύνους, τότε ήταν ίσως καλύτερα να πάμε ‘κατευθείαν στη πηγή του προβλήματος’. Αυτό φαίνεται μια τελείως λογική παραδοχή αφού σε πολύ μεγάλη έκταση οι εξωτερικοί φορείς, όπως οι τοπικές αρχές, πρέπει πράγματι να στηριχτούν στις αποτιμήσεις της ίδιας της βιομηχανίας για την ασφάλεια και τον έλεγχο της ρύπανσης. Μ’ αυτό τον τρόπο, αυτό που θα μπορούσε να εμφανιστεί σαν μια ευρεία σειρά πιθανών πηγών πληροφόρησης κοινοτικές ομάδες, υπηρεσίες εκτάκτου ανάγκης, τοπικές αρχές, σύμβουλοι, μέλη του κοινοβουλίου, γραφεία συμβούλων των πολιτών – στη πράξη καταλήγει (και φαίνεται να είναι έτσι) σε μια μόνο κυρίαρχη πηγή τεχνολογικής αποτίμησης.

Το θέμα αυτό δεν διαφεύγει από τους ντόπιους. Επιπλέον, η βιομηχανία είναι και πηγή πληροφόρησης για τους κινδύνους αλλά και κίνδυνος. Σε μια τέτοια κατάσταση, φαίνεται λογικό να πάμε εκεί κατευθείαν παρά να ασχοληθούμε με φορείς, οι οποίοι έχουν μικρή άμεση δυνατότητα για να φέρουν οποιεσδήποτε αλλαγές. Σε ένα πλαίσιο

όπου οι ‘πληροφορίες’ μπορεί να μην είναι χρήσιμες (‘τι ακριβώς θα μπορούσαμε να κάνουμε εμείς με αυτό;’) αλλά η πρακτική δράση είναι, τότε φαίνεται καλύτερο να εξετάσουμε τον θεσμό ο οποίος έχει την δύναμη να μειώσει τις περιβαλλοντικές βλάβες.

Μαζί με αυτή την αίσθηση της ‘γνώσης για χάρη της δράσης’ πρέπει επίσης να λάβουμε υπόψη τη γενικά σκεπτικιστική διαπραγμάτευση που ταιριάζει με τις πηγές πληροφόρησης. Βέβαια, υπάρχει ένα μικρό σημάδι από αυτή τη περιπτώσιακή μελέτη, ότι ‘οι πληροφορίες’ αυτόματα παρέχουν – μια προνομιούχα – ή ακόμη και σεβαστή – θέση έναντι άλλων πηγών συμβουλών και κατανόησης. Σε κάποιο σημείο στη κοινωνική έρευνά μας ρωτήσαμε ανθρώπους στις δυο περιοχές να αξιολογήσουν την ‘εμπιστοσύνη’ των πιθανών ‘πηγών διάδοσης’. Οπότε προέκυψε μια σύνθετη τοπική εικόνα (Πίνακας 4.3).

Η ‘εμπιστοσύνη’ είναι μια πλατιά και πολύπλευρη έννοια σ’ αυτό το πλαίσιο – μπορεί να σημαίνει ‘τιμιότητα και αξιοπιστία’, ‘μόρφωση’, ‘υπευθυνότητα’, ‘εγκυρότητα’. Αυτό που είναι ενδιαφέρον σ’ αυτόν τον πίνακα, εντούτοις, είναι το χαμηλό ‘επίπεδο αξιοπιστίας’ που δίδεται σε τοπικές χημικές εταιρίες σε σύγκριση με την πυροσβεστική υπηρεσία, το γραφείο συμβουλών για πολίτες (CAB) ή τη Διεύθυνση Υγείας και Ασφάλειας. Παρ’ όλα αυτά, αν συλλέξουμε μερικά σχόλια από αυτά που γίνονται για την τοπική βιομηχανία τότε αναδύεται μια πιο καθαρή εικόνα.

Πίνακας 4.3: Υπάρχουν πολλά μέρη τα οποία θα μπορούσαν να δώσουν πληροφορίες ή συμβουλές για την τοπική χημική βιομηχανία. Πόσο αξιόπιστα νομίζεται ότι θα ήταν τα ακόλουθα ως πηγές πληροφόρησης σε τέτοια ζητήματα;

	<i>Πολύ αξιόπιστο</i>	<i>Αξιόπιστο</i>	<i>Αναξιόπιστο</i>	<i>Πολύ αναξιόπιστο</i>	<i>Δεν γνωρίζω</i>
Τοπικές χημικές εταιρίες	9 (5%)	41 (22%)	71 (39%)	34 (18%)	29 (16%)
Τοπικές κοινοτικές εταιρίες	20 (11%)	99 (54%)	8 (4%)	0	57 (31%)
Αστυνομία	15 (8%)	97 (53%)	19 (10%)	2 (1%)	51 (28%)
Πυροσβεστική υπηρεσία	68 (37%)	91 (49%)	2 (1%)	0	23 (12%)
Τοπικές αρχές	8 (4%)	73 (40%)	30 (16%)	7 (4%)	66 (36%)
Γραφείο συμβουλών για πολίτες	32 (17%)	104 (56%)	6 (3%)	0	42 (23%)
Τοπικοί σύμβουλοι	6 (3%)	55 (30%)	40 (22%)	12 (6%)	71 (39%)
Τοπικοί βουλευτές	10 (5%)	53 (29%)	23 (12%)	8 (4%)	90 (50%)
Διευθυντής Υγείας και Ασφάλειας	36 (20%)	81 (44%)	9 (5%)	0	58 (31%)
Σύνολο Ερωτηθέντων = 184					

Πηγή: πρωτότυπη έρευνα

Ανεξάρτητα από την πραγματική κατηγορία – απόφαση που έγινε σε ανταπόκριση των σταθερών κατηγοριών της εν λόγω έρευνας, αναδύεται ένα μόρφωμα επιφυλακτικότητας και σκεπτικισμού:

Πολύ αξιόπιστο : ‘Δε θα κρύψουν τίποτα’.

Αξιόπιστο: ‘Θα πουν την αλήθεια αλλά θα κρύψουν κάτι’.

‘Ίσως, αλλά πιθανώς θα σου πουν αυτό που θέλουν εκείνοι να ξέρεις’.

Αναξιόπιστο: ‘Εκτιμώ ότι θα είναι κάπως προσεχτικοί σ’ αυτό που θα σου πουν’.

‘Νομίζω ότι θα σου πουν μόνο ένα σωρό θεωρίες εκθαμβωτικής επιστήμης για να σε σωπάσουν·
‘Δε θα σου δώσουν την όλη εικόνα – έχουν να σκεφτούν τις δικές τους δουλειές’.

Πολύ αναξιόπιστο: ‘Μην πιστεύεις ούτε μια λέξη απ’ αυτά που λένε’.

‘Θα σου πουν μόνο κάτι για να σε καθησυχάσουν’.

Δε γνωρίζω: ‘Θα σου πουν κάτι και θα εννοούν κάτι άλλο’.

‘Θα σε αφήσουν να ξέρεις μόνο αυτό που θα ήθελαν εκείνοι να ξέρεις’.

Περισσότερο ενδιαφέρον για τους παρόντες σκοπούς μας από τις προφανείς επικρίσεις της τοπικής βιομηχανίας είναι το συνολικό μόρφωμα σκεπτικισμού και επιφυλακτικότητας το οποίο υποδηλώνουν αυτά τα αποσπάσματα. Αυτό το μόρφωμα φαίνεται αξιοπρόσεκτα σταθερό μεταξύ των κατηγοριών της έρευνας [αποκαλύπτοντας παρεμπιπτόντως τους θεμελιώδεις περιορισμούς τέτοιων κατηγοριοποιήσεων του ερωτηματολογίου]. Έτσι, ακόμα και εισαγωγές στην κατηγορία ‘Δεν γνωρίζω’ υποδηλώνουν μια πολύ προσεχτική προσέγγιση για πληροφορίες και συμβουλές που βασίζονται στη βιομηχανία. Η ‘δεν γνωρίζω’ απάντηση σίγουρα δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ισοδύναμη της άγνοιας ή απάθειας από μέρους των ανταποκριθέντων.

Συνολικά, οι πληροφορίες από τη βιομηχανία θα ερμηνευτούν από τα *συμφραζόμενα*. Συγκεκριμένα, η *πηγή* αυτών των πληροφοριών αναπόφευκτα θα χρωματίσει την ανταπόκριση της ίδιας της πληροφορίας.

Αυτό που το όλο θέμα της ‘αξιπιστίας’ φέρνει στην επιφάνεια είναι ο πολύ *ενεργός* τρόπος με τον οποίο νέες πηγές πληροφοριών – είτε τεχνικές είτε άλλες – θα ληφθούν. Υπάρχει μια μικρή αίσθηση εδώ ότι οι δημόσιες ομάδες απλά απορροφούν την περιρρέουσα ή ουδέτερη αξιών επιστήμη. Αντίθετα, βλέπουμε μια περισσότερο κριτική ανταπόκριση στην επιστήμη ειδικά όταν, για παράδειγμα, δεν ταιριάζει καθόλου με τις πρακτικές ‘βιωμένες’ εμπειρίες. (π.χ. οι μη πραγματικές παραδοχές που είδαμε νωρίτερα εμφυτευμένες στο σχεδιασμό των μεγάλων κινδύνων).

Ομοίως, η *πηγή* των πληροφοριών δεν μπορεί να χωριστεί από τις ίδιες τις πληροφορίες – μ’ αυτήν τη λογική, οι δημόσιες αποτιμήσεις των τεχνικών μηνυμάτων φαίνονται να δείχνουν μια αξιοσημείωτη σύγκλιση με το μοντέλο ‘συμφερόντων’ στην ΚΕΓ (όπως συζητήθηκε σε συντομία στο Κεφάλαιο 2). Η κοινωνική θέση αυτού που κάνει τη διάδοση – σ’ αυτήν την περίπτωση, βιομηχανικοί φορείς οι οποίοι επιθυμούν αναπόφευκτα να υπερασπιστούν τις καταγραφές ρύπανσής τους – δείχνει ότι έχει μια αποφασιστική επίδραση στη διαμόρφωση, επιλογή και κατασκευή, των τεχνικών οδηγιών. Τεχνικές δηλώσεις ‘προκαλούν το ενδιαφέρον’ – σαν τέτοιες χρειάζεται να τις μεταχειρίζεται κανείς με την ίδια ευφυή προσοχή με την οποία θα μεταχειριζόταν τις δηλώσεις ενός πολιτικού ή ενός γείτονα. Παρ’ όλα αυτά, τα επιχειρήματα βασισμένα σε μια τεχνική νομιμοποίηση μπορούν σε μια τέτοια κατεστημένη κατάσταση να έχουν μια ιδιαίτερη ικανότητα να σωπάσουν ομάδες πολιτών από ανοιχτή συζήτηση ή διαφωνία.

Σε δημόσια φόρα, αυτή η αποσιώπηση δημοσίων αμφιβολιών θα μπορούσε εύκολα να παρερμηνευτεί ως αποδοχή – όπως όταν η διαβεβαίωση από ένα γιατρό εταιρίας δίδεται ως απάντηση σε μια διάχυτη ανησυχία για τη ρύπανση. Για απροετοίμαστους

πολίτες είναι πολύ δύσκολο να προκληθεί μια τέτοια εξουσία αμέσως – αλλά αυτό δε σημαίνει απαραίτητως ότι η ανησυχία έχει διασκορπιστεί. Η επιστημονική εξουσία διατηρεί μια σημαντική πειστική δύναμη – αλλά πιθανώς υπό το κόστος της έκφρασης κρυμμένων φόβων και αβεβαιοτήτων. Υπάρχουν παραλληλισμοί εδώ με την ανάλυση του Foucault για την επικυριαρχία της εμπειρογνομosύνης στην καθημερινή ζωή.¹¹

Ιδιαίτερα, η γλώσσα της εμπειρογνομosύνης μπορεί να γεννήσει ένα είδος αυτολογοκρισίας όπου δε θα μπορούν να εγερθούν αντιρρήσεις αφού θα έχουν προκαθοριστεί ως αθέμιτες. Έτσι, δεν ήταν ασυνήθιστο για δημόσιες περιγραφές ανοιχτών συνεδριάσεων εταιριών σε μια από τις περιοχές που συμπεριλάμβαναν κριτική αναφορά στις πληροφορίες που μεταφέρονται από αντιπροσώπους της βιομηχανίας. Ωστόσο, η πρόκληση αυτών των πληροφοριών σε τέτοια επίσημη κατάσταση θα προκαλούσε μόνο εμπαιγμό. Πώς θα ήταν δυνατόν ένα μέλος του δημοσίου να εμπλακεί σ' έναν τέτοιο τεχνικό διάλογο; Η σιωπή σε ένα τέτοιο πλαίσιο είναι ωστόσο πολύ διαφορετική από την συγκατάθεση.

Τώρα θα μπορούσε κάλλιστα να αντιταθεί ότι, ενώ αυτή η 'συμφραζόμενη' προσέγγιση της ρύπανσης και του αστικού περιβάλλοντος μας λέει αρκετά για την τοπική ανταπόκριση στη βιομηχανία, στην πραγματικότητα μας λέει *ελάχιστα* για τη σχέση μεταξύ επιστήμης και ιδιότητες του πολίτη. Εξάλλου, φαίνεται ελάχιστη 'επιστήμη' σ' αυτές τις αντιπαραθέσεις – ούτε ζητήθηκε (αφού η εστίαση της εξέτασης του πολίτη βρισκόταν τυπικά πάνω σε πρακτικές δράσεις) ούτε δόθηκε (οι πολίτες συνήθως θεωρούν τους εαυτούς τους να λαμβάνουν διαβεβαιώσεις και αυτό – δικαιολογίες παρά τεχνική διαφώτιση).

Σίγουρα, μέσω συνεντεύξεων με ντόπιους, το θέμα της 'επιστήμης' ήταν δύσκολο να ερευνηθεί. Οι άνθρωποι που θα μπορούσαν να συζητήσουν για το τοπικό περιβάλλον και την τοπική ζωή με αρκετή ευφράδεια, θα παρέμεναν σιωπηλοί στο θέμα της επιστήμης και των επιστημόνων – ενισχύοντας τη φανερή απομάκρυνση της επιστήμης από την καθημερινή ύπαρξη. Όταν ρωτήθηκε ευθέως, υπήρχε συχνά ένα αίσθημα ότι θα ήταν προς όφελος της επιστήμης – αλλά θα μπορούσε συχνά να βρεθεί ένα σήμα επιφυλακτικότητας.

‘ένα γράμμα από έναν επιστήμονα – αυτό θα ήταν εντάξει ... οι άνθρωποι θα έδιναν σημασία. Δε λέω ότι θα κατάπινα τα πάντα. Θα άκουγα και μετά θα σχημάτιζα την δική μου άποψη. Δεν υπάρχει λόγος να ακούς την εταιρία. Καλύτερα να ακούς τους επιστήμονες.’

‘Ένα τρίτο πρόσωπο θα σου έλεγε ότι είναι επικίνδυνο, αλλά η εταιρία ίσως να συμπαρατασσόταν μ' αυτούς. Η εταιρία ίσως να τους έδινε χρήματα για την εργασία, που ίσως να τους είχε επηρεάσει.’

Φαίνεται δίκαιο να συμπεράνουμε ότι η 'επιστήμη' ως μια αφηρημένη κατηγορία είναι σεβαστή – αλλά ότι αυτή θεωρείται πολύ διαφορετική από τις πιο συχνά απαντώμενες μορφές τεχνικών οδηγιών. Όμως, όταν η επιστήμη εισαχθεί στον καθημερινό κόσμο μπορεί εύκολα να 'προσαρτηθεί'. Βεβαίως, υπονοούμενη είναι η άποψη ότι είναι απίθανο να συνταχθούν με την επιστήμη οι ντόπιοι άνθρωποι – παρά μόνο οι πιο ισχυρές κοινωνικές ομάδες. Η αντίληψη ότι η επιστήμη θα μπορούσε να λειτουργήσει απευθείας για τους ίδιους τους πολίτες φαίνεται να βρίσκεται εκτός των

ορίων του πιθανού. Βέβαια, η φαινομενική απομάκρυνση της επιστήμης από την καθημερινή ζωή και η αίσθηση των ίδιων των πολιτών περί επιστημονικής άγνοιας μόνο ενδυναμώνει αυτή την κρίση.

Οι επιστήμονες ως μια κατηγορία έτσι ταιριάζουν να βρίσκονται ουσιαστικά στο ίδιο κοινωνικό μοντέλο με τους βιομηχανικούς αντιπροσώπους (παρόλο που διατηρούν υψηλότερη κοινωνική θέση). Είναι μια πιθανή πηγή πληροφοριών και συμβουλών αλλά όχι τέτοια που να γίνει αποδεκτή ασυζητητί. Για ακόμη μια φορά, διακρίνουμε μια ανομοιότητα μεταξύ αυτής της κατεύθυνσης της ανάλυσης και του μοντέλου 'διάδοσης' το οποίο απλά υποθέτει ότι το γενικά υψηλό κύρος της επιστήμης θα είναι αρκετό για να κερδίσει ένα όχι κριτικό ακροατήριο.

Θα μπορούσε ακόμη να προκύψει από αυτές τις παρατηρήσεις ότι μόνο ένας *πλουραλισμός* πηγών πληροφόρησης θα μπορούσε να ανταποκριθεί ικανοποιητικά σε ένα τόσο ενεργό ακροατήριο. Αν και, η νεωτεριστική κοσμοθεώρηση τείνει στο να δίνει έμφαση στην απλή, επίσημη και κοινά αποδεκτή πληροφόρηση, αυτοί οι κάτοικοι ίσως να εξυπηρετούνται καλύτερα από μια πιο ανοικτή παρουσίαση των αντικρουόμενων θέσεων έτσι ώστε να καταλήγουν οι ίδιοι στη δική τους κρίση. Μ' αυτή τη λογική επίσης, η νεωτεριστική ώθηση για την 'τακτοποίηση' της διαδικασίας αποτίμησης κινδύνου μπορεί να οδηγήσει σε μειωμένη αξιοπιστία.

Αυτή η περιπτωσιακή μελέτη επίσης μας οδηγεί σε μια πρόκληση της άμεσης *σχέσης* της επιστήμης με τις καθημερινές ανησυχίες. Βεβαίως, το είδος της επιστήμης που παρουσιαζόταν στην τάξη (τουλάχιστον την περίοδο που πολλοί από αυτούς τους πολίτες πήγαιναν σχολείο) είναι απίθανο να συσχετιστεί με τόσο πειστικά προβλήματα. Παρόμοια, 'η εκλαϊκευμένη επιστήμη' όπως συζητήθηκε στην αρχή του κεφαλαίου βρίσκει μόνο μια περιφερειακή εφαρμογή. Έτσι, ενώ η επιστήμη κατέχει το πολιτιστικό κύρος να νομιμοποιεί τις ανησυχίες των πολιτών (κάτι το οποίο δικαιολογεί γιατί ένα 'γράμμα από έναν επιστήμονα' θα μπορούσε να ήταν πολύτιμο) δεν είναι φανερό στους κατοίκους πώς αυτή η 'γνώση' μπορεί να έχει πρακτική αξία (τουλάχιστον για αυτούς). Εν τω μεταξύ, όπως προτάθηκε παραπάνω, ο τύπος της γλώσσας της μπορεί να λειτουργήσει για να αποκλείσει και να περιθωριοποιήσει παρά να ενδυναμώσει.

Επομένως, για έναν επιστημονικό παρατηρητή, η επιστήμη μπορεί να είναι κεντρικής σημασίας για θέματα κινδύνου και περιβαλλοντικών απειλών. Από την οπτική των ντόπιων πολιτών, ωστόσο, αυτό τείνει να 'εξαφανιστεί'. Αυτό οφείλεται εν μέρει στο γεγονός ότι είναι δύσκολο από την 'οπτική των πολιτών' ακόμη και να αναγνωρίσουν την παρουσία της. Η επιστήμη σχηματίζει το γενικό υπόβαθρο της δράσης (ή ίσως, παρέχει τους όρους της ενασχόλησης συσχέτισης) παρά είναι παίκτης κλειδί. Για ακόμη μια φορά να θυμηθούμε το απόσπασμα στην αρχή αυτού του κεφαλαίου. Ένας αστερισμός γεγονότων δηλαδή, αυτός της επιστημο-κεντρικής οπτικής, ίσως να είναι πολύ διαφορετικός από εκείνο των πολιτών (για τους οποίους οι κοινωνικές κρίσεις και η προηγούμενη εμπειρία ίσως να είναι πολύ πιο σημαντικές). Η επιστήμη επιπλέον εξαφανίζεται επειδή οι 'ανταλλαγές πληροφοριών' φαίνεται να περιέχουν την άποψη μιας μόνο ισχυρής ομάδας για την 'κατάλληλη πληροφόρηση'. Σε μια τέτοια κατάσταση, η 'πληροφόρηση' φαίνεται να ενισχύει την κοινωνική απραξία παρά να καθιστά δυνατή την δράση των πολιτών.

Από αυτή την οπτική, θα φαινόταν ότι η επιστήμη παίζει *όντως* έναν κύριο ρόλο στις τοπικές συζητήσεις για τον κίνδυνο και την μόλυνση αλλά χαρακτηριστικά με τρόπο που να *αντιτίθεται* παρά να συνδράμει στην αποτίμηση των πολιτών για αυτά τα θέματα – έτσι ώστε οι περισσότεροι πολίτες να αγωνίζονται ακόμη και για να δουν τη σχέση της στις δικές τους ανησυχίες για την μόλυνση. Η βιομηχανία παρουσιάζεται σαν την πιο καλά πληροφορημένη πηγή αλλά η πληροφόρηση που προσφέρει εξυπηρετεί στο να νομιμοποιήσει τις τρέχουσες πρακτικές. Οι διάχυτες ανησυχίες των κατοίκων για μυρωδιές, οπτική μόλυνση, επιπτώσεις στην υγεία και καθημερινές διαταραχές υπονομεύονται (σε βαθμό που να φαίνεται άσκοπο να εκφραστούν δημόσια) παρά βοηθούνται από τις συναλλαγές πληροφοριών. Ενώ σε γενικά πλαίσια το ιδανικό της ‘καθαρής ακαδημαϊκής επιστήμης’ είναι σεβαστό, αυτό οφείλεται κατά πολύ στο γεγονός ότι αυτό το ιδανικό έχει οριστεί σε οξεία αντίθεση με τις καθημερινές αντιπαραθέσεις με την λογική τού διαφωτισμού. Εν τω μεταξύ, το τεχνικό κύρος χρησιμοποιείται από τους αξιωματούχους της βιομηχανίας με σκοπό να νομιμοποιήσουν τις τρέχουσες πρακτικές – χωρίς αυτό να είναι ένα σημαντικό, αλλά συχνά στο υπόβαθρο, στοιχείο στον ισχυρισμό τους για αξιοπιστία και εμπιστοσύνη.

Η ερμηνεία μας αυτής της περιπτωσιακής μελέτης έχει έτσι μεγεθύνει μια εντυπωσιακή ανομοιότητα μεταξύ εκείνων των διαφωτιστικών εκδοχών της επιστήμης οι οποίες την αξιώνουν να φέρνει πολλά οφέλη στις περιβαλλοντικές αντιδράσεις και των απόψεων των πολιτών που εξετάστηκαν εδώ οι οποίοι βρίσκουν λίγη χρησιμότητα στην επιστημονική πληροφόρηση – και πράγματι είναι πιθανό να είναι αποδέκτες ακατάλληλων (τουλάχιστον σε σχέση με τις εκπεφρασμένες τους ανάγκες) και νομιμοποιητικών μηνυμάτων. Αυτή η εκδοχή κατά πολλούς τρόπους θυμίζει την ερμηνεία του Beck της επιστήμης και των πολιτών στην κοινωνία της επικινδυνότητας. ‘Ένα μόνιμο πείραμα διεξάγεται ... στο οποίο άνθρωποι σε ρόλο πειραματόζωων και μέσα σε ένα κίνημα αυτοβοήθειας πρέπει να συλλέξουν και να αναφέρουν δεδομένα για τα δικά τους τοξικά συμπτώματα σε *αντίθεση* με τους εμπειρογνώμονες που κάθονται εκεί έχοντας τα μέτωπα τους βαθιά ρυτιδωμένα’.¹²

Ενώ πράγματι υπήρχαν ‘κινήματα αυτοβοήθειας’ σε μια τουλάχιστον απ’ αυτές τις περιοχές – στη μορφή ενώσεων κατοίκων και παρομοίων ομάδων – αυτό έπαιξε μόνο έναν έμμεσο ρόλο στη ‘συλλογή δεδομένων’. Αντίθετα, οι ντόπιοι συνέλεξαν τα ‘συμπτώματα’ τους γενικά με έναν ανεπίσημο και *επί τούτου* τρόπο – για παράδειγμα, όταν αναγνώριζαν τις νυχτερινές βιομηχανικές εκπομπές σαν ιδιαίτερο πρόβλημα ή πραγματοποιούσαν μια εκτεταμένη συσχέτιση μεταξύ ασθενειών του θώρακα και τοπικής μόλυνσης.

Όπως προτείνει ο Beck, οι άνθρωποι μπορούν να γίνουν οι ίδιοι το μέσο έτσι ώστε οι συναφώς παραγόμενες γνώσεις να είναι πιο χρήσιμες σε καθημερινό επίπεδο από τα νομιμοποιητικά μηνύματα που προέρχονται από την βιομηχανία. Βέβαια, τέτοια συλλογή δεδομένων θα μπορούσε να είναι ιδιαίτερα συστηματική – ένας κάτοικος με περηφάνια κατασκεύασε τα κιάλια με τα οποία παρακολουθεί την κοντινή βιομηχανική τοποθεσία πριν τους τηλεφωνήσει για να τους προειδοποιήσει. Πρέπει εντούτοις να είμαστε προσεκτικοί ώστε να τονίσουμε την ατελή και μερική φύση των ‘δεδομένων’ που παράγονται από πολίτες – αφού οι ίδιοι οι κάτοικοι είναι ιδιαίτερα ενήμεροι και υποδεικνύουν συχνά. Παρόμοια, πρέπει να είμαστε προσεκτικοί σε αυτό το επίπεδο ώστε να μην υπέρ-γενικεύσουμε βασιζόμενοι σε μια μόνο συζήτηση.

Όλα αυτά τα θέματα – και ιδιαίτερα οι ενεργείς κατασκευές γνώσης από τους πολίτες – θα συζητηθούν στα παρακάτω κεφαλαία. Δοθέντος ότι έχουμε επιχειρηματολογήσει για τις αβεβαιότητες και τους περιορισμούς των επιστημονικών εκδοχών σε αυτόν τον τομέα. ποιές εναλλακτικές μορφές γνώσης και εμπειρογνωμοσύνης είναι διαθέσιμες;

Συζήτηση

Αυτό το κεφάλαιο έχει επικεντρωθεί στην ανομοιότητα των προσπαθειών διάδοσης ‘από πάνω προς τα κάτω’, και εκπεφρασμένων απόψεων, εμπειριών και κατανοήσεων των ομάδων πολιτών. Στην πορεία αυτής της συζήτησης, οι διάφοροι περιορισμοί της προσέγγισης της συμβατικής διάδοσης έχουν παρατηρηθεί – κυρίως μέσω της θεώρησης των απαντήσεων των πολιτών. Πάνω από όλα, έχει υποστηριχθεί ότι το ανεπαρκές μοντέλο των αντιλήψεων των πολιτών (π.χ., η παραδοχή του *tabula rasa* ότι το κοινό είναι ‘πληροφοριακά φτωχό’) οδηγεί σε πρωτοβουλίες που είναι περιορισμένες με πρακτικούς όρους. Αντί να προσπαθούν να συνδέονται με αυτές τις απόψεις των πολιτών, οι προσεγγίσεις από πάνω προς τα κάτω τείνουν να υποθέτουν ότι μια εξουσιαστική και επιστημονικά επικυρωμένη (ακόμα και εάν είναι σοβαρά απλουστευμένη) παρουσίαση θα προκαλέσει την λαϊκή προσοχή.

Η προοπτική που έχει υιοθετήσει εδώ έχει επίσης εγείρει προβλήματα για την ‘δημόσια κατανόηση της επιστήμης’. Όπου οι επιστημονικές πληροφορίες δεν είναι ξεκάθαρα συνδεδεμένες με πρακτικές δράσεις και όπου δίνετε λίγη σημασία στις υπάρχουσες αποτιμήσεις μιας κατάστασης, είναι πιθανό να θεωρηθούν στην καλύτερη περίπτωση σαν άσχετες με τις καθημερινές ανησυχίες. Επιπλέον, ενώ η ‘επιστήμη’ έδειχνε να απαιτεί το σεβασμό των ομάδων μας των πολιτών, ένας παρόμοιος σκεπτικισμός όπως αυτός που υπάρχει στην τοπική βιομηχανία επίσης υπάρχει και στους επιστήμονες (μολονότι σε έναν ελαφρώς μικρότερο βαθμό) – είναι ανοιχτοί στο να ‘πουληθούν’ όπως και οι υπόλοιποι από εμάς (‘λοιπόν, θα το πουν αυτό, όχι;’). Επομένως, η παροχή επιστημονικής πληροφόρησης στεγάζεται μέσα στο ίδιο κριτικό πλαίσιο όπως και οι άλλες πλευρές της καθημερινής κοινωνικής ζωής.

Αντίθετα με αντιλήψεις για το κοινό ως παθητικό και/ή απαθές μπροστά στις εκστρατείες πληροφόρησης, αυτό το κεφάλαιο έχει ξεκινήσει να αναγνωρίζει ένα εναλλακτικό μοντέλο για λήψη πληροφόρησης. Μέσα σε αυτό το μοντέλο, η ‘επάρκεια’ της πηγής της πληροφόρησης θα κρίνεται μαζί με την παρατηρούμενη αξιοπιστία αυτής της πηγής και με δυνατότητες για πρακτική δράση που ανοίγονται από την παρέμβαση της.

Αυτό το τελευταίο σημείο είναι σημαντικό με βάση της έννοιας της αδυναμίας που υπάρχει μέσα στις κοινότητες που μελετήθηκαν – ποιο είναι το κίνητρο περαιτέρω μάθησης για χημικές εργασίες όταν η φωνή του κάτοικου είναι ασήμαντη (και όταν κάποιος νιώθει εγκλωβισμένος από την έλλειψη εναλλακτικών λύσεων); Σε μια τέτοια κατάσταση, περισσότερες γνώσεις, για παράδειγμα, των χημικών κινδύνων απλώς δημιουργούν μεγαλύτερη απόγνωση και αυξάνουν το αίσθημα του αβοήθητου. Στην πιο ακραία του εκδοχή, και όπως υποδηλώνουν μερικές φορές οι ανεπίσημες συνεντεύξεις, η τεχνική φύση των επίσημων γλωσσών μπορούν να ενθαρρύνουν την δημόσια αυτολογκρισία – οι ανησυχίες καλλιεργούνται καλύτερα μέσα σε απλές συζητήσεις παρά όταν παρουσιάζονται επίσημα σε αυτούς που έχουν τον ‘έλεγχο’.

Η συζήτηση της ‘τεχνικής διάδοσης’ έχει έτσι οδηγήσει σε μια συζήτηση του κοινωνικού πλαισίου μέσα στο οποίο οι γνώσεις του ‘πραγματικού κόσμου’ λαμβάνονται αλλά και αναπτύσσονται. Η πρόθεση σε αυτό το κεφάλαιο ήταν απλώς να τραβήξει την προσοχή σε αυτές τις φωνές και στους ‘αστερισμούς’ στους οποίους οδηγούν. Στο Κεφάλαιο 5, θα ξεκινήσουμε να σκεφτόμαστε τις νέες δυνατότητες που δημιουργούνται από αυτή την οπτική. Ιδιαίτερα, θα κοιτάξουμε τις σχέσεις μεταξύ των ειδών τοπικών αντιλήψεων που έχουν συζητηθεί έως εδώ και των από – ‘συγκεκριμενοποιημένων’ και τυπικών ορθολογικοτήτων της επιστήμης.